

İçindekiler

Sayfa

3	Hürmet ve minnet.
5	Bu rehber niçin çıkarıldı.
7	C. H. F. Prensiplerinin doğması.
13	Türk istiklâli ve inkılâbı.
17	Halkevleri.
16	Büyük Nutuktan bir parça.
21	B. M. M.
25	Adliye işleri :
27	Adliyenin kısa tarihi
27	Kanunu medeni
29	Borçlar kanunu
29	Emlâk ve Eytam Bankası kanunu
29	Evlenme işleri
29	Tapu sicilleri
30	Velâyet, vesayet ve miras işleri
30	Ticaret kanunu
30	Hukuk usulü muhakemeleri kanunu
31	Deniz ticaret kanunu
31	İcra ve iflâs kanunu
32	Ceza kanunu
33	İstiklâl mahkemeleri
33	Matbuat kanunu
33	Ceza Mahkemeleri Usulü kanunu
34	Noterlik işleri
34	Ankara Hukuk Fakültesi
34	Kadın Hakimler
34	Hâkim kıyafetleri
35	Avukathk işleri
35	Hapishane işleri
39	M. M. işleri :
39	Emir ve kumanda
39	Silâh, cephane
39	Sefer teçhizatını depolamak işi
40	Ordunun sıhhati
40	Ordunun hayvanatı ve baytarlık
40	Askeri fabrikalarımız
40	Cümhuriyet devrinde askerlik adliyesi

Sayfa	
41	Deniz ordumuz
41	Hava kuvvetleri
42	Orduda okuma yazma
43	Askerlik müddeti
47	Hariciye işleri :
55	Dahiliye işleri :
55	Hususi idareler
55	Belediyeler
55	Belediyeler bankası
56	Köyler
57	Vilâyetler umumî idaresi
57	Nüfus, İmar, İskân, Mübadele, Muhaceret, Harikzedeler
59	Tabiiyet işleri
59	Köylüye arazi dağıtılması
60	Nüfus tahriri
61	Emniyet işleri :
62	Jandarma işleri :
65	Maliye işleri :
65	Maliye işlerinin kısa bir tarihi
66	Devlet muhasebesi
66	Borçlar
67	Osmanlı borçları
67	Zat maaşları
67	Vergiler
68	Mali inhisarlar
69	Para politikası
70	Umumî Müesseselerin millileştirilmesi
70	Milli emlak işleri
71	Tapu ve kadastro işleri
76	Gümrük işleri :
76	İnhisarlar :
76	Tütün
77	İspirto ve İspirtolu içkiler
78	Tuz
78	Barut ve mevaddı infilâkiye ve fişek
81	Sanayi işleri :
81	Son senelerde sanayimiz
82	Pamuklu dokumalar
82	Yünlü ”
82	İpekli ”
82	Şeker istihsalatımız, fabrikalarımız
83	Kösele ve deri

Sayfa	
83	Un
83	Çimento
83	Sabun
83	Kereste
86	Maden işleri :
86	Kısa bir tarih ve mukayese
86	Maden kömürü
87	Linyit
87	Krom
87	Zımpara
88	Ticaret işleri :
88	Kısa bir tarih ve mukayese
88	Dış ticareti
89	Deniz ticareti
90	Liman işleri
90	Balıkçılık
90	Karadeniz tahlisiyesi
90	Şirketler
91	Limitet şirketler
91	Kooperatifler
91	Ecnebi şirketler
91	Sigorta şirketleri
92	Millî Bankalar :
92	Cumhuriyet Merkez Bankası
93	Sümer Bank
94	İş Bankası
96	Emlâk ve Eytam Bankası
97	Ziraat Bankası
102	Emniyet Sandığı
103	Diğer Millî Bankalar
107	Ziraat İşleri :
107	Ziraat Tedrisatı
107	Avrupaya talebe gönderilmesi
107	Zirai kurslar
107	Neşriyat ve propaganda
108	Kongreler
108	Zirai Nümayişler
108	Islah müesseseleri
108	Pamuk ve tohum üretme çiftlikleri
109	Buğday
109	Silo ve anbarlar
109	Arpa
109	Pirinç
109	Tütün

Sayfa	
109	Haşhaş
110	Sun'i çayırlar
110	Bağcılık ve Meyvecilik
110	Tavukçuluk
110	Böcekçilik
110	Meteoroloji Enstitüsü
111	Ziraatı makineleştirme
112	Mücadele
112	Çiftçilere yardım
114	Orman işleri :
114	Ormanlarımızın kısa bir tarihi
114	Ağaçlama işleri ve Orman siyaseti
115	Orman kanunu
115	Amenajman işleri
115	Şark ormanları
116	Orman sanayii
117	Kutuluk kereste
116	İstihsale umumî bakış
117	Baytar işleri :
117	Baytar işlerinin kısa bir tarihi
117	Salgın hastalıklar ve mücadelesi
120	Müesseselerimizde yapılan baytari aşı ve serumlar
120	Zootekni işleri
122	Hayvan yetiştirme işleri
122	Sergiler
123	Tiftik cemiyetinin çalışmaları
127	Nafia işleri :
127	Nafia işlerinin kısa bir tarihi
127	Yollar
128	Köprüler
128	Su işleri
129	İmtiyazlı şirketler
130	Elektrik şirketleri
131	Demiryolları :
131	Demiryollarımızın kısa bir tarihi
132	Demiryol inşaatının inkişafı
133	Satın alınan demiryolları
133	Şimendifer işletme işleri
134	Posta ve Telgraf işleri :
134	Posta işleri, tayyare postaları
134	Telgraf işleri
135	Telefon işleri
135	Telsiz Telgraf

E

Sayfa

137

Sihhat işleri:

139

Sihhat işlerinin kısa bir tarihi:

139

Sihhi mücadeleler

140

Sihhi müesseseler

141

Doktor ve Eczacılar

141

İçtimai muavenet

142

Sihhat kanunları, nizamları ve talimatnameleri

145

Maarif işleri:

147

Maarif işlerinin kısa bir tarihi

147

Ana İlk Orta mektepler ve Liseler

149

Muallim mektepleri

150

Yüksek mektepler ve üniversite

150

Kütüphaneler

150

Eski eserler.

151

Harf inkılâbı, millet mektepleri

151

İzcilik

151

Neşriyat

152

Maarifin milli vasfı

152

„ layık „

152

„ ilmi „

153

„ Halkçı „

155

Şurayidevlet

157

Evkaf

159

Istatistik

161

Cemiyetler:

163

İdman ittifakı

167

Himayei etfal cemiyeti

169

Hilâliahmer „

171

Maarif „

173

Milli tasarruf „

175

Tayyare „

177

Anadolu Ajansı

179

Ankara

183

Yürüyen inkılabın büyük işleri

185

Şapka ve kıyafette inkılâp

187

Beynelmilel takvim ve saat

189

Cümhuriyette kadın

191

Türk Dili tetkikleri

196

Türk tarihi tetkikleri

199

Yetim, dul, mütekait ve memurları koruma işleri

203

Ticaret ve tediye muvazeneleri

205

Türk İstiklâlinin ve İnkılâbının yüksek mefhumlarını ifade eden kısa sözler.

Grafikler.

Sevr haritası (*Ayrı ilâve*)

Demir Yollar haritası (*Ayrı ilâve*)

Sayfa

210	1923 de Faal Donanma ne kadardı.
211	1923 de Tamire muhtaç Donanma ne kadardı.
212	1933 de Faal Donanma.

On senede Sanayi:

214	Teşviki Sanayi kanunundan istifade eden müesseselerin artışı
215	Pamuklu mensucat imalının artışı ve ithalinin eksilişi
216	Yünlü mensucat imalının artışı ve ithalinin eksilişi
217	İpekli mensucat imalının artışı ve ithalinin eksilişi
218	Örme mensucat imalının artışı
219	Şeker imalının artışı ve ithalinin eksilişi
220	Kösele imalının artışı ve ithalinin eksilişi
221	Çimento yapılmasının artışı ithalinin eksilişi

On senede Maden:

222	Kömür istihsal ve ihracının yükselişi
223	Krom istihsalının ve ihracının yükselişi
224	Borasil istihsâl ve ihracının eksiliş ve artışı
225	Zımpara istihsâl ve ihracının artış, eksilişi

O nsenelik Ziraat ve Ticaret işleri:

226	Kalburlanan ve ilâçlanan tohum miktarı
227	Çekirge mücadelesi
228	Zeytin sineği mücadelesinde ilâçlanan ağaç
229	Ziraata muzur hayvanlarla mücadele
231	Türkiye Meteoroloji haritası
232	Barbon ve arazi cemreye tutulmuş hayvanlara yapılan aşı sayısı
233	Humai kulaiye tutulmuş hayvanlara yapılan aşı sayısı
234	hayvanlara yapılan çiçik aşısı sayısı

Cümhuriyette Sıhhat işleri :

235	Sıtma mücadele mıntakaları ve muayene edilenler.
236	Trahom mücadelesi
237	Sıtma mücadele mıntakalarında açılan kanallar dağıtılan kininler
238	Nümune hastanelerinde ayakta ve yatırılarak tedavi olunanlar
239	Sıhhi müesseseler sayıları
240	Doğum ve bakım evleri
241	Hastaneler mesaisi

Cümhuriyette Nafia işleri :

Sayfa	
242	Yolların vaziyeti
243	Vilâyetler tarafından yeniden yapılan ve tamir edilen menfezler ve Nafia Vekâleti tarafından yapılan 50 metreden büyük köprüler.
244	Umumi ve hususi müvazenelerden Nafia işleri için verilen paralar.
245	Demir yollarının satın alma ve yapma hülasası.
246	Cümhuriyetin yaptığı Demiryollarının tul artışı.
247	Demiryollarına sarfedilen paralar.

On senelik Maarifimiz :

248	Halk terbiyesi
249	İlk mektep binalarının artışı.
250	İlk mekteplerde talebe artışı.
251	Orta mekteplerde talebe artışı.
252	Liselerde talebe artışı.
253	Yüksek mekteplerde talebe artışı.

On senede :

254	Millî tasarruf
255	Tütün istihsal ve ihracı

Not :

133 üncü sayfanın birinci sütununun 12 inci satırındaki rakam şudur:
4 480 000

189 uncu sayfanın son satırı, sondan beşinci satır olacaktır.

114 üncü sayfanın ikinci sütunundaki « Ağaçlama işleri » nden evvelki satırın rakamı (800) bin hektar olarak düzeltilecektir.

Türkiyenin kurtuluş hareketi, muharebeleri, inkılâpları, vuruşmaları ve çalışmalarını ile bütün dünyanın tarihi üzerinde ve bütün beşeriyetin telâkkileri üzerinde derin akisler yapacak bir hadisedir.

Türk inkılâbı, onu yapan milletin ırk ve tarih kıymeti, tatbik olunduğu dünya parçasının coğrafya ehemmiyeti, vukubulduğu zamanın hususiyeti ve mefhumları ile neticelerinin büyüklüğü, yeniliği, ileriliği noktasından âlemsümuldür.

Bu büyük esere baş olan :

GAZİ MUSTAFA KEMALe,

ve onun izinde yürüyerek Türk vatani,
Türk hakları, Türk istiklâli ve Türk inkılâbı için can veren kahramanlara,

ve evlatlarını veren kahraman ana ve babalara,

ve bu eşsiz eserin hepsini ve bir parçasını başarıma yolunda bütün güçlükleri yenerek başları ile, kolları ile emeklerini verenlere,

ve bundan soraki millî hayatın her yönden üstünlüğü için çalışmaya devam edenlere

hürmet ve minnetler olsun.

Bu Rehber Niçin Çıkarıldı ?

Komisyonumuz onuncu cümhuriyet bayramını hazırlamak vazifesini, şerefli bir iş olarak üstüne aldı. Bu bayramın yüksek değerine uyacak genişlikte milletin canlı bir tezahürü halinde kutlulanması için usuller koyar ve yollar gösterirken yapılacak hazırlıklara esas olmak üzere hükümetin millî müessese ve şirketlerin topladıkları on yıllık iş raporlarını da hulâsa olarak bayram için çalışacaklara yetiştirmeği ana iş saydı.

Bu büyük bayramda, on yıllık çalışmanın geniş hacimli, bol resimli tam bir tarihini bizden bekleyenler olacaktır. Fakat biz bu dar zaman içinde büyük emek ve çok vasıta isteyen böyle bir eser hazırlamağı denemektense memleketimizde on yıllık cümhuriyet hayatını yaşıyan vatandaşlara ve memleket dışında bu hayatın maddî akışını öğretmek isteyenlere elzem olan kısımları hulâsalar olarak vermeği günün maksadına daha uygun bulduk. Bu tarif ile, bu eseri bizden bekleyenlere bütün şartları tamam bir kitap olarak değil, geçirdiğimiz on yılın iç ve iş hayatını az yorgunlukla anlayıp anlatmak isteyenlere bir yardımcı rehber olarak verdiğimiz söylemiş oluyoruz. Komisyonun çalışmağa başladığı ve Vekâletlerde, Vilâyetlerde, Merkezde yardımcı komitelerin kurulduğu zamanki fikirlerimiz o zaman ajans

ve gazetelerle neşredilmiş bulunuyor.

Bu bilinen esaslara göre bütün vatanda onuncu cümhuriyet bayramı, canlı bir coşkunlukla ve bunun yanında büyük günü yaşıyacaklarını heyecanla duyacakları çeşitli bir telkin faaliyetinin tesiri altında kutlanacaktır.

Büyük bayramın, merasime, büyük halk kütlelerinin hareketlerine ait kısımları ile yapılacak temsillerin, söylenecek nutukların, verilecek konferansların, okunacak şiir ve destanların merkezden hazırlanan programlarına bu rehberde yer verilmedi. Bunlar ayrı ayrı ve lâzım olan vakitlerinde bütün alâkalılara yetiştirilecektir.

Grafiklerin, temsilî resimlerin, dövizlerimizin yazılacağı büyük levhaların ve radyoyu dolduracak müzik, konferans, şiir ve destanların programlarını da ayrıca göndereceğiz.

Komisyonumuz millî muhitin Türkiye'de on yıl cümhuriyet hayatı yaşanmış olmanın heyecanını tatmış olan ve bunu diğer vatandaşlara tattırmak isteyen bir büyük ve değerli vatandaş kütlesi bulunduğu kaniidir. Bununla gazete ve mecmualar neşriyatını yapacak, konferans ve nutuklarını, şiir ve resimlerini hazırlıyacak bu kıymetli vatandaşların vaktinde bu rehberi ellerinde ve

emirlerinde bulundurmakla her yerde bayram günlerinin manalı tarafını kuvvetlendirecek vasıtayı hazırlamış olduğumuza kaniiz.

Bu rehberde, ayrı parçalarda yazı, rakkam ve grafiklerle gösterilmiş olan izahatın hepsi ile Türkiye'de on yılda neler yapılmış olduğunun maddî hesabı gösterildi.

Bu maddî anlayışın yekûnu, tetkik edenin ruhunda, yeni devletin mefhumlarda ve icraatta aldığı hızın baş döndürücü sür'atine dair inkişaf- lar yapar.

Rehberin temin edeceği bilgi sermayesi şerefe ve istikbale koşan bu yüksek milletin evlâdı ve inkılâbın çocuğu olmak heyecanını tamamlayınca söz, yazı ve güzel san'atlar için binlerce eser vücade getirilebilir. Biz bu rehberden cümhuriyet bayramı günlerinde halkı aydınlatmak için yapılacak her işte istifade edilmesini istiyoruz.

Resmî vazife sahiplerinden başka C. H. Fırkasının bayram günleri bütün şehirlerde açacağı serbest kürsülerden söz söyleyecekler, kırsalalarda askerlere, mekteplerde talebeye, fabrikalarda işçiye v. s. konferans verecekler için rehberden istifade olunabilir. Rehberde hükûmet merkezi ve devlet merkezine bağlı veya münasebetli müesseseler için izahat vardır. Hususî idare ve belediyelerimizin çalışmalarını topyekûn olarak hulâsa edilmiştir.

Yerleri için ayrı kıymeti olan hususî idare ve belediyelerin maarif, yol, sıhhiye işleri, şehir, kasaba ve köylerin su getirmeleri, elektrikle- nmesi, kurutma işleri gibi şeyler için her yerde ayrı rehberler yapılmasını rica ettik. Bu ricayı burada bir daha

tekrarlıyoruz. Ve bunların her yerde bayramdan sonra bile olsa tamamlanarak bastırılmasını diliyoruz.

Rehber C. H. Fırkasının ve Halk- evlerinin kısa tarihi ile başlayacak ve ondan sonra Büyük Millî Reisin tarihi nutkundan, millî kurtuluş hareketinin başladığı zamanki Türkiye'nin vaziyetini hulâsa eden kısa bir parça konacaktır. Bundan maksat, on yıllık cümhuriyetin işlerini gözden geçireceklere yeni devlete temel olan vaziyeti ve siyasî mefhumları kısaca göstererek Cümhuriyet Devri çalışmalarının neticeleri üzerinde kıyas yapmalarına hizmet etmektir.

Bundan sonra birdenbire yeni devletin kurulmasından bugüne kadar yapılmış işlerin hulâsalarına geçilecektir.

Vatanın büyük dünya muharebesinden sonraki boş ve düşkün vaziyetiyle cümhuriyet devrinin maddî işleri arasındaki kısım, istiklâl muharebeleri safhasıdır. Rehberi tetkik edenler buraya dercedilmeyecek olan millî mücadele safhalarını büyük tarihi nutuktan okuyabilirler.

Bizi çalışmaya çağıran hükûmetimize karşı vazifemiz bu vazifeyi gösteren kanuna göre cümhuriyet bayramının sonunda bitecektir.

Biz o zamana kadar ki çalışmamızın neticelerini ve bu çalışma münasebetile edindiğimiz geniş dosyaları bize bu çalışma emrini veren Başvekillik Yüksek Makamına takdim edeceğiz.

O sırada bu eserlerle beraber bayramın bütün memlekette kutlanmasına ait ta'silât ve resimlerin birleştirilerek büyük bir kitap yapılması teklifini de arzedeceğiz.

C. H. F. Prensiplerinin Doğması, Yaşamaları ve İlerilemesi.

Siyasî fırkalar, millî yüksek menfaatleri temin edici prensiplerde kanaatleri birleşmiş fertlerin teşkil ettikleri cemiyetlerdir. Millet arasında siyasî kanaatleri birbirine uygun fertler, tabii halde dağılmıştır. Siyasî kanaatleri birbirine uygun olan veya uyabilen insanları ancak bir şef birleştirir ve onları bir teşkilât altında toplar.

Şefin rolü her yerde ve bilhassa fırka hayatı henüz inkişaf etmemiş memleketlerde mühimdir. Çünkü bu siyasî kanaatleri ekseriya prensipler halinde birleştirip olgunlaştıracak ve bu prensipleri fikirlere aşırıyacak ve mütemadiyen besliyecek memleket siyasetine istikamet verecek ve millet efradının siyasî terbiyesini tamamlayacak olan Şef'tir.

Cumhuriyet Halk Fırkası bu şefi 1919 mayısında Anadolu'ya geçmiş olan büyük Mustafa Kemal'in dâhî ve kahraman şahsiyetinde bulmuştur. Filhakika yaratıcı Şef vatanı kurtarmak için bütün bir milleti tek maksat etrafında toplayarak Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Hukuk Cemiyetini kurduğu zaman C. H. Fırkasının temellerini de atmış bulunuyordu. Bi-

lahare Halk Fırkası adını alan Müdafaayı Hukuk Cemiyetinin o zaman bir tek gayesi vardı: Düşmanı yurttan atarak milletin hakikî istiklâlini kazanmak.

Bu umumî gaye etrafında birleşen müdafaayı hukuk teşkilâtında en koyu ve mutaassıp halifeci ve saltanatçı fertlerden en soî fikirlilere kadar değişik zihniyet ve kanaat taşıyanların bulunması tabii idi. Bir fırka prensibine esas olacak ana fikirlere bile ayrılıklarına rağmen bir çok vatandaşlar memleketin düşmandan temizlenmesi maksadı altında büyük Şefin etrafında halkalandılar.

Bunlardan bir çoğu bir az sonra vatanın kurtulması için milletin bizzat kendi kendini idare etmesi ve milletin ancak kendi benliğine ve kuvvetine dayanması lüzumunu kabul ettiler. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu temel üstüne kuruldu.

"Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti,, adı altında kanunlaştırılan halk idaresi henüz adı konmamış cumhuriyet idaresinden başka bir şey değildi. Vaziyet bu şekli alınca fırkamızın anası olan müdafaayı hukuk teşkilâtı vatanın kurtarılması

Hakimiyet milletindir.

C. H. F. PRENSİPLERİNİN DOĞMASI,

maksadı yanında hakiykatte iki büyük siyasî prensibe yani cümhuriyet ve milliyet esaslarına dayanan tam bir fırka olmuştur.

Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Dumlupınar meydan muharebesiyle millete vadettiği gibi düşmanı (vatanın harimi ismetinde boğduktan) ve vatan kurtulduktan sonra daha çok evelden tasmin etmiş olduğu kuvvetli, tecanüslü bir siyasî fırkanın teşkili vakti geldiğine karar verdi. Ve "Halk Fırkası," adı ile bir fırka kuracağını Ankarada o zaman çıkmakta olan Hakimiyeti Milliye ve Yenigün gazetelerinde ilân etti. Faideli sayılacak fikir ve mütaleaların bildirilmesini vatandaşlardan rica etti; ve bu mevzuda milletin özü ile bizzat temasa gelmek için memleket içinde seyahate çıktı.

Seyahat esnasında halk ile yapılan umumî konuşmalardan İzmittekinde "18. Kânunusani. 1923., Büyük Reis kuracağı fırkanın (bütün millet fertlerinin fikir ve emellerinin muhassalası olacağını) söylemişler, Balıkesirdekinde de "7. Şubat. 1923., halkın fırka hakkındaki sorgularına verdikleri cevapta;

(Milletin siyasî fırkaların çatışmasından çok canı yanmış olduğunu) işaret ettikten sonra (başka memleketlerde fırkaların sınıf menfaatlerini muhafaza için kurulduğunu ve bizde gûya ayrı ayrı sınıflar varmış gibi teessüs eden fırkalar yüzünden malûm olan acıklı neticelere şahit olduğumuzu ve halbuki Halk Fırkası dediğimiz zaman bunun içinde vatandaşların bir kısmı değil, bütün

milletin dahil olacağını) söyleyerek ve kafasiyle eli işliyen bütün millet efradının meşgalelerini ayrı ayrı tetkik ederek neticede (muhtelif meslekler erbabının menfaatlerinin yekdiğeriyle imtizaç halinde olduğunu, bunları sınıflara ayırmak imkânı bulunmadığını ve hepsinin halktan ibaret olduğunu) tebarüz ettirmişlerdir. İşte bu izahattan sonra fırkamızın halkçılık şiarı da aydınlanmış oldu.

Millî Şef birçok temaslara fırsat veren bu seyahatten avdetlerinde Halk Fırkası nizamnamesiyle meşgul olmuşlardır. Yeni fırka nizamnamesi, o zaman henüz intihap edilmiş olan ikinci Büyük Millet Meclisinin fırka kongresi yerine geçen fırka mebusları toplanmalarında münakaşa edilerek bu toplantıların sonuncusunun tarihi olan 9. Eylül. 1923 de kabul edilerek kat'î şeklini bulmuştur. Bu nizamnamenin bariz vasfı bu gün fırkamızın sarîh ve kat'î şekilde ifade edilmiş bulunan program esaslarından başlıcalarını daha o zaman açık ve olgun ifadelerle ilân etmiş olmasıdır.

Şurası hatırlatılmak lâzımdır ki o tarihte hilâfet müessesesi henüz İstanbul'da, şeriatçılık zihniyeti ve bu zihniyetin davacısı olan zümre medrese ve şerî mahkemelerile yaşamakta idi. Nizamnameyi kabul eden Meclis grupunda bile yukarıda yazılı müesseselerin zararlarını göremiyen veya görmek istemiyen müteassıp zümre oldukça büyük bir yekûn teşkil ediyordu. Filhakika bu ilk nizamnamenin birinci maddesi fırkanın:

a — Millî hâkimiyetin halk tara-

YAŞAMASI VE İLERLEMESİ.

fından ve halk için icrasına rehberlik etmeğe;

b — Türkiye'yi asrî bir devlet halinde yükseltmeğe;

c — Türkiye'de bütün kuvvetlerin üstünde kanunun velâyetini hâkim kılmağa.

Çalışacağını söylerdi.

Bu ana fikirler tahlil edilirse cumhuriyet, milliyet esaslarıya beraber medenî kanun, cemiyette kadının vaziyeti, şapka, yeni Türk harfleri, Türkün öz diline kavuşması, medreselerin, şerî mahkemelerin ve tekke-lerin kaldırılması, milleti idare edecek kanunlarımızı ve müesseselerimizi köhne ve çürümüş zihniyetlerin ve müesseselerin tahakkümünden kurtararak ilim, fen ve tecrübeye istinat ettirmek yani din işlerini dünya işlerinden ayırmak bu günkü beynelmilel tabirî ile lâiklik esasî gibi bir az sonra tahakkukunu görmekte bahtiyar olduğumuz inkılâp fikirlerini de ifade eder.

Aynı nizamnamenin ikinci maddesinde halkçılık mefhumu çizilerek (Halk Fırkası nazarında halk mefhumunun herhangi bir sınıfa münhasır olmadığı, hiç bir imtiyaz iddiasında bulunmayan ve umumiyetle kanun nazarında mutlak müsavatı kabul eden bütün fertlerin halktan bulunduğu, halkçıların hiç bir aile, hiç bir sınıf, hiç bir cemaat ve hiç bir fert imtiyazı kabul etmiyen ve kanunları vaz etmekteki mutlak hürriyet ve istiklâli tanıyan fertler olduğu) tasrih edilmiştir.

Bütün bu işlerle yeni diriltici, yavaşatıcı ve yükseltici esaslar üstünde Halk fırkası kurulurken bir taraftan da Lozan sulhu (24. Temmuz. 1923) ile şerefli haklarına sahip kapitülasyonuz ve tam müstakil yeni Türkiye doğmuştu.

Esaslı dış gaile biter bitmez gözler, memleket içinde yapılacak işlere çevirdi. Fırkanın ilk ve yeni nizamnamesinde bir az kapalı ibarelerle yazılmış olan şeylerin biribiri ardından tahakkuk ettirilmeleri devri gelmişti. İlk iş devlete yeni rejim adını verilmesi oldu. Filen millî hareketin kurduğu devlet istiklâl muharebeleri senelerinde (Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmeti) adını taşımakta devam ediyordu. Yeni rejim hakikatta millet hâkimiyetine müstenit ve tam manasiyle bir Cumhuriyet idi. Yeni devlete kendi hakikî isminin verilmesi geciktikçe bir takım kara ruhlular umumî efkârı karıştıracak zararlı propagandalar için açık yol buluyorlardı. Ecebî devletlerden bazılarının rejimimizin mahiyeti hakkında tereddüt ifade eden vaziyetleri de sıkıntı veriyordu. Bu esnada çıkan bir hükûmet buhranı rejimin hakikî adının konulmasına vesile oldu. Mevzu üzerinde hararetlî müzakereler yapan fırkanın meclis grupu vaziyetin halline çare bulunması için Büyük Reisin müdahalesini karar altına aldı. O zamana kadar her işte en doğru ve milletin hakikî ihtiyacına ve karakterine en uyan kararları almış olan Gazi Mustafa Kemal fırka arkadaşlarını tenvir etti; gene en doğru yolu gösterdi. Fırka, Şefinin teklifine uyarak cumhuriyet ilânı kararını aldı.

Bundan tam on yıl evvel 29. Teşrinievvel. 1923 saat 20,5 da Büyük Millet Meclisinin kabul ettiği bir kanunla Türkiye'de cumhuriyet ilân olundu. Ve büyük Reis Gazi Mustafa Kemal ittifakla yeni Türkiye Cumhuriyetinin birinci Cümhur Reisi seçildi.

Yeni devlet bu suretle adını aldıktan sonra halife ünvanı ile İstanbul'da bırakılan şahsın adı değişmiş bir

C. H. F. PRENSİPLERİNİN DOĞMASI,

saltanat timsali mahiyetinde olan hareketleri gittikçe daha ziyade göze çarpmağa başladı. Türkiyede hilâfetin asırlardanberi manası kalmamıştı. Adına izafe edilen nüfuzun da hiç bir tesiri kalmadığı harbi umumideki tecrübe ile bir kerre daha sabit olmuştu. Cümhuriyet için bir tehlike olan bu müessesenin da artık yıkılması elzem idi. Büyük Gazinin 1 Mart. 1924 nutkunda zikredilen bu lüzum 2. Mart. 1924 fırka grubu toplanmasında Şeriye ve Evkaf Vekâletinin de lâğvı, tedrisatın tevhidini teklipleriyle birlikte ittifakla kabul olundu. Ve 3. Mart. 1924 de Büyük Millet Meclisinde kanunlaştırıldı. Bu kararın tabii neticesi olarak halife ile beraber eski saltanatın bütün hanelerinden Cümhuriyetin topraklarından çıkarıldı. Türkiye cümhuriyeti teşkilâtı esasîye kanunu da 20. Nisan. 1924 de bu yeni şekillere göre tadil edildi.

23. Teşrinisani. 1924 teki bir grup toplantısında fırkanın adına yeni devletin adı olan Cümhuriyet kelimesi eklenerek Halk fırkası esastaki prensiplerini muhafaza ederek (Cümhuriyet Halk Fırkası) oldu.

Fırka prensipleri tarihinin buraya kadar kaydedilen hülâsasında dikkati çeken nokta sulhtan sonra birbiri ardından tatbik yoluna konan inkılâp işlerinin seçilmiş fırka kongrelerinde karar alma yolu ile yapılmamış olmasıdır. Bunun sebebi fırkanın, Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Hukuk Cemiyeti adı altında askerî zafere kadar yalnız vatanı kurtarmak gayesini kovalarken ondan sonra "Halk fırkası", adını alarak siyasî prensiplerin teferrüatı üzerinde yavaş yavaş yeniliklere doğru açılma yolunu tercih etmesi ve büyük mes'uliyeti daima göz önünde tutarak memleketin an-

layış kabiliyetine uyan dikkatli, ince bir inkılâp politikası takip etmiş olmasıdır. Sulhtan inkılâba geçen devir esnasında programa kaide-ler yazarak sonra tatbika geçmek tarzı değil, önce büyük Şef'in ruhunda doğmuş olan inkılâp güneşinin ziyasıyla birbiri ardından gelen şimşekler halinde Türkiye ufuklarını tatbik ve icra ile aydınlatarak prensiplerin ondan sonra metinleştirilmesi elzemdi. Bu devirde kongre vazifesini Türkiye Büyük Millet Meclisindeki fırka mebuslarının teşkil ettiği grup yapıyordu. Bu hülâsanın sonuna eklenen kronoloji cetvelinde göze çarpacak bu hâdiselerin birbiri üzerine yığılmasından doğan kesafet umumî anlayışta az çok bir sükûnet yaptığı günlerde sulhtan sonraki ilk fırka kongresi vazifeye çağırıldı.

15. Teşrinievel, 1927 de Ankarada toplanan kongre "Cümhuriyet Halk Fırkası", adına göre birinci olmakla beraber fırkanın kökünden bağlı olduğu Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Hukuk Cemiyetinin temadisi olmasına göre hakikatte ikinci kongre idi. Büyük Şefin bu kongreyi açma nutkundaki şu parça bu noktayı etraflı bir surette aydınlatır:

(C. H. Fırkasının büyük kongresini açıyorum. Fırkamız geçen ıstırap seneleri içinde milletimizin hayatı ve şerefi için gösterdiği yüksek azim ve iradenin mümessili olarak bundan dokuz sene evel meydana çıkmıştı. Bütün Anadolu ve Rumeliye şamil olmak üzere ilk umumî kongremiz Sivasta aktedilmişti. Sivas Umumî kongresinde müzakere mevzuu aynı esaslar olmuştur. Bu esaslar, tavzihan ve bütün memlekete teşmilen kabul olunmuştur. Gerçi o zaman kullandığımız ünvan ile bu gün-

YAŞAMASI VE İLERLEMESİ.

kü ünvan arasında fark vardır. Fakat teşkilât esas itibariyle mahfuz kalmıştır. Ve bu gün siyasî fırka halinde tecelli eden mevcudiyete mebede teşkil etmiştir. Bilhassa memleket ve millette umumî gaye- ki umumî selâmet ve refahı teminden ibarettir - aslı, mahiyeti değişmeksizin takip olunmuştur. Binaenaleyh diyebiliriz ki bu gün küşadî ile müftechir olduğum büyük kongremiz Sivas kongresinden sonra teşkilâtımızın ikinci büyük kongresi oluyor.)

İkinci fırka kongresinin en esaslı noktasını millî Reisin millî kurtuluş ve millî inkılâbın her cepheden tahlil ve hikâyesini yapan büyük nutukları teşkil eder. Bu nutuk hâdiselerin doğuşunu ve her vak'anın doğduğu şeraiti açık bir söz akışı ile anlatır. Kongre, sabah ve akşam devam eden toplantılarla altı gün süren bu nutku derin vact ve takdir hisleriyle ve candan tasvip tezahürleri içinde dinledi. Nutkun tasvibi ile fırkanın Büyük Reisine teşekkür edilmesi tekli fi ittifakla kabul olundu. Bu kararın ehemmiyeti 9 sene evel toplanmış olan Sivas kongresinden bu güne kadar devlet ve fırka hayatında yapılmış olan işlerin yeni fırka kongresi tarafından kabul ve takdir edilmiş olmasıdır. Türk inkılâp tarihinin en değerli bir eseri olan bu uzun nutkun büyük bir emek mahsulü olarak bizzat Şefin el yazısı ile yazılmış olması ona ayrıca kıymet vermektedir.

Bu kongrede ilk nizamnamenin umumî esaslarındaki ruh ve mana baki kalmak üzere cümhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık ve laiklik mefhumları genişletilerek fırka prensipleri daha ziyade aydınlatılmış fırkanın kurucusu olan Gazi Mustafa Kemalın umumî reisliği tespit edilmiştir.

Bütün bu umumî esasların bir daha değişmeyeceği de teyit olunmuştur. Yeni nizamnameye fırkadan mühim vaziyfe alanların ve fırka meb'uslarının hususî hayat ve iktisadî teşebbüslerdeki serbestliklerini tahdit edecek kayıtlar konmuştur.

Kongre, fırka hükümetlerinin çalışmasına yol gösterecek esasları sıralayan Fırka Umumî Reisliğinin beyannamesini de kabul etti. Bu beyannamede fırkanın cümhuriyetçi, lâik, halkçı, milliyetçi vasıfları açık olarak zikrediliyor. İktisat işlerinde yalnız millet menfaatlerine uygunluk kaydı ilâve olunuyordu.

İkinci büyük kongrenin kabul ettiği yeni esaslar devlet işlerinin ve millî inkılâbın açılıp ilerlemesi için memleketin umumî hayatına yeni bir cephe veriyordu.

Yeni esaslar teşkilâtı esasiye kanunundan devlet hayatındaki din kokusunu çıkarmak yeni harfleri kabul etmek gibi neticeleri doğurdu. Bütün bu işler de tarihleriyle aşağıdaki kronoloji cetvelinde görülecektir.

Fırkanın üçüncü büyük Kongresi 10. Mayıs, 1931 tarihinde Ankarada toplandı. Bu kongre toplanmadan evelki günler birçok siyasî hâdiselerle doludur. Cümhuriyetin onuncu yıl dönümü münasebetile yüksek komisyonun yaptığı rehberle fırka tarihinin bu hülâsasını hazırlarken onun doğuşunu, yeni devletin kurtuluşunda, kuruluşunda ve çalışmasındaki rolünü, devlet hayatındaki hâkim siyasetini ve siyaseti günden güne açılış ve ilerleyişini kaydetmekle iktifa etmek istiyoruz. Biz bu yoldan gitmekle fırka hayatının müspet tarafları hakkında okuyucuları aydınlatmak vazifesini yaparken bundan istifade ederek fırkanızın başka fırka -

C. H. FIRKASI

larla, siyasî teşekküllerle mücadelelerini bahse mevzu yapmak istemedik. Neşrolunacak rehber bu yolda izahat kaydetmekte bu neşir maksadına uygun olacak bir taraf görmedik. Bunun için doğruca üçüncü kongrenin çalışmasına geçiyoruz.

Fırkanın üçüncü kongresi, fırka, devlet ve inkılâp hayatımız için temel olan bütün ana fikirleri ilk defa yapılan fırka programında bir araya toplamıştır. Yeni programda ikinci kongrenin kabul ettiği cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, lâiklik ile beraber, devletçilik ve inkılâpçılık vasıfları da fırkanın ana vasıfları arasında yer alıyor. Bu iki vasıftan inkılâpçılık fırkanın doğduğu günden beri göze çarpan belli başlı bir şiarıdır. Fırka, devletçiliği dünyanın şimdiki gidişi içinde millî iktisadiyatımızı koruyup yükseltecek bir prensip olarak tatbiykatta filen tanımış bulunuyordu. Yeni program metninde devletçiliğe de yer verilmiş olması filî vaziyetin ifade edilmesinden ve devletçilik hakkındaki fikirlerin Türkiyede telâkkisi hududunu göstermekten başka bir şey değildir. C. H. Fırkasının yeni programı bütün esasları ve tarifleriyle derin ve ahenk içinde bir bütünlük teşkil eder. Yeni program bu satırların yazıldığı zamanda fırkanın ve fırka hükûmetinin elinde ve tatbik sahasındadır. Bundan başka programın yüz binlerce basılı nüshası ellerdedir. Bu sebeple bu zeminde burada uzun yazılara mahal görülmedi. Programdan başka olarak kongrenin kabul ettiği yeni nizamnamede bütün teşkilâta ait usuller, tecrübelerden alınan derslerle amelî şekillere sokulmuştur. Bunun yanında fırkanın çalışma tarzları gösterilmiş ve vilâyetler

teşkilâtındaki fırka kongrelerinin halk dileklerini toplamasına ehemmiyet verilmiştir. Bu dilekler fırka merkezinde toplanmakta, hükûmetin işleminde ve kanunların yapılmasında dileklerden istifade olunmaktadır. Yeni nizamname fırka arkadaşlığı arasında sevgiyi esas olarak kaydetmiştir. Yeni nizamnamenin dikkate değer bir noktası fırkaya halk terbiyesi için Halkevleri açmak vaziyfesini vermesidir.

Cumhuriyet hükûmeti bugün yeni fırka programının çizdiği esaslar üzerinde ikilâbın başındaki hızı ile çalışmaya devam etmektedir. Bu rehberde bütün vekâletlere, daire ve müesseselere, millî bankalar, millî cemiyetler ve şirketlere dair verilecek malûmat fırka programı yolundaki çalışmanın her sahada verdiği ve verdiği vadettiği millî feyzin genişliğini gösterecektir.

Fırkamızın umumî Reisi üçüncü kongreyi açarken söylediği nutukta fırkanın başardığı büyük işleri anlatarak ve bundan sonra daha geniş hizmetler görmeğe çalışacağını kaydederek bunun bir şartla mümkün olacağını söylemiş ve ilâve etmiştir:

(O şart aziz milletimizin muhabbet ve itimadının fırkamız üzerinden eksik olmamasına dikkat ve feragatle çalışmaktır. Fırkamız buna kusur etmedikçe selim hisli, şuurlu, vefalı milletimizin muhabbet ve itimadından daima emin olabilir.)

Fırka Umumî Reisi nutkunu bitirirken ayağa kalkarak sözlerini şu cümle ile bağlamışlardır:

"Büyük milletimizin fırkamıza göstermekte olduğu alâka ve itimada karşı en derin tazim ve hürmetle eğilir ve ona minnet ve şükranımızı sunarım.,,

Türk İstiklal ve İnkılabı Savaşının Kronolojisi

19	Mayıs	1919	Gazi Mustafa Kemal Samsuna çıktı.
23	Temmuz	1919	Erzurum kongresi açıldı.
4	Eylül	1919	Sivas kongresi açıldı.
7	"	1919	Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu.
27	Kâ. evel.	1919	Gazi Mustafa Kemal Ankara'ya geldi.
10	Kâ. sani	1920	Hâkimiyeti Milliye Gazetesi çıktı.
16	Mart	1920	İstanbul İtilaf devletleri askeri tarafından işgal edildi.
20	"	1920	Anadolu demiryolları devlet tarafından işletildi. (1 Kânunusani 1928 de Anadolu demiryolları devletçe satın alındı.)
23	Nisan	1920	Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da açıldı.
24	"	1920	Gazi Mustafa Kemal Türkiye Büyük Millet Meclisi reisliğine seçildi.
29	"	1920	Hiyaneti vataniye kanunu yapıldı.
2	Mayıs	1920	İlk İcra Vekilleri Heyeti kuruldu.
9	Kâ. sani.	1921	Birinci İnönü muharebesi.
20	"	1921	İlk teşkilâtı esasiye kanunu kabul edildi.
8	Şubat	1921	Ayntaba (Gazi Ayıntap) adı verildi.
16	Mart	1921	Türkiye ile Rusya arasında Moskova muahedesi aktedildi.
30	"	1921	İkinci İnönü muharebesi.
30	Haziran	1921	Himayei Etfal Cemiyeti kuruldu.
5	Ağustos	1921	Gazi Mustafa Kemal Başkumandan seçildi.
23	"	1921	Sakarya meydan muharebesi başladı.
19	Eylül	1921	Gazi Mustafa Kemal'e Büyük Millet Meclisi Gazi ünvanını ve Müşür rütbesini verdi.
13	Teş. evel.	1921	Türkiye ile Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan arasında Kars muahedesi bağlandı.
20	"	1921	Cenup sulhu yapıldı.
31	Temmuz	1922	İstiklâl mahkemesi kanunu yapıldı.
26	Ağustos	1922	Afyon cephesinde büyük taarruz başladı.
30	"	1922	Dumlupınar'da Başkumandan meydan muharebesi.
1	Eylül	1922	Gazi Mustafa Kemal "Ordular, ilk hedefiniz Akdenizdir. İleri!,, emrini verdi.

9	Eylül	1922	Ordu İzmir'e vardı.
11	Teş. evel.	1922	Müdanya mütarekesi.
1	Teş. sani.	1922	Saltanat kaldırıldı.
24	Temmuz	1923	Lozan muahedesi imzalandı.
9	Ağustos	1923	Halk Fırkası kuruldu.
11	"	1923	İkinci Büyük Millet Meclisi toplandı.
2	Teş. evel.	1923	İstanbul itilaf devletleri işgalinden kurtarıldı.
6	"	1923	Türk ordusu İstanbul'a girdi.
13	"	1923	Kanunla Ankara Devlet merkezi oldu.
29	"	1923	Cumhuriyet ilân edildi.
29	"	1923	Gazi Mustafa Kemal birinci Cümhur Reisi seçildi.
30	"	1923	İcra Vekilleri Heyeti Reisliğinin adı Başvekil olarak Cümhuriyet İcra Vekilleri Heyeti kuruldu.
5	Kâ. sani.	1924	Hafta tatili kanunu kabul edildi.
14	"	1924	Askerlik müddeti azaltıldı.
1	Mart	1924	Devlet tarafından demiryolu inşaatına başlanıldı.
2	"	1924	Fırka grubu hilâfetin, şer'îye ve evkaf vekâletlerinin kaldırılmasını kabul etti.
3	"	1924	Demiryolu siyaseti kanunlaştı.
3	"	1924	Medreseler kaldırıldı.
3	"	1924	Türkiye Büyük Millet Meclisi Şer'îye ve Evkaf Vekâletlerinin kaldırılması kanununu yaptı.
3	"	1924	Hanedan hudut haricine çıkarıldı.
18	"	1924	Köy kanunu kabul edildi.
8	Nisan	1924	Şer'îye mahkemeleri kaldırıldı.
20	"	1924	Cumhuriyetin teşkilâtı esasîye kanunu yapıldı
26	Ağustos	1924	İş Bankası kuruldu.
10	Teş. sani.	1924	Halk Fırkası, Cümhuriyet Halk Fırkası, adını aldı.
16	Şubat	1925	Tayyare Cemiyeti kuruldu.
27	"	1925	Âşar kaldırıldı.
1	Mart	1925	Tütün rejisi satın alındı.
19	Nisan	1925	Sanayi ve Maadin Bankası kuruldu.
24	Ağustos	1925	Şapka giyildi.
5	Teş. sani.	1925	Ankara Hukuk Fakültesi açıldı.
25	"	1925	Şapka kanunu kabul edildi.
30	"	1925	Tekkeler, türbeler, zaviyeler kapatıldı

26	Kâ. evel.	1925	Beynelmilel takvim ve saat kabul edildi.
17	Şubat	1926	Türk medenî kanunu kabul edildi. (Türk medenî kanunu ile kadın, ailede ve cemiyette medenî haklara kavuştu.)
8	Mart	1926	Borçlar kanunu kabul edildi.
13	„	1926	Türk ceza kanunu kabul edildi.
19	Nisan	1926	Kabotaj kanunu kabul edildi.
22	Mayıs	1926	Emlâk ve Eytam Bankası kuruldu.
28	„	1926	Teşviki sanayi kanunu kabul edildi.
28	Haziran	1926	Türk Ticaret Kanunu kabul edildi.
3	Teş. evel.	1926	İlk heykel dikildi. (Sarayburnunda Gazi heykeli)
29	Mayıs	1927	Ankara - Kayseri demiryolu işletmeye açıldı.
15	Teş. evel.	1927	Cümhuriyet Halk Fırkası ikinci büyük kongresi toplandı.
15 - 20	„	1927	Fırka kongresinde Umumî Reis Gazi Mustafa Kemal büyük tarihî nutkunu okudu.
28	„	1927	Yurdun birinci nüfus sayılması yapıldı.
1	Teş. sani.	1927	İkinci Büyük Millet Meclisi açıldı. Gazi Mustafa Kemal ikinci defa Reisiscümhur seçildi.
4	„	1927	Ankara'da Müze önünde Gazi heykeli dikildi.
24	„	1927	Ankara'da zafer âbidesi açıldı.
1	Kâ. sani.	1928	Anadolu demiryolları satın alındı.
31	„	1928	Maarif Cemiyeti kuruldu.
5	Nisan	1928	C. H. F. grupunda lâiklik esası ve teşkilâtı esasiye kanununun dine ait hükümlerinin çıkarılması kabul edildi.
10	„	1928	Teşkilâtı esasiye kanununun dine ait maddelerini Büyük Millet Meclisi çıkardı.
24	Mayıs	1928	Beynelmilel rakkamlar kabul edildi.
9	Ağustos	1928	Gazi Mustafa Kemal İstanbul Sarayburnu par- kında harf inkılâbını müjdeliyen nutkunu söyledi.
3	Teş. sani.	1928	Türk harfleri kanunu Büyük Millet Meclisinde kabul edildi.
1	Kâ. sani.	1929	Millet mektepleri açıldı.
5	„	1929	Mersin — Adana şimendiferi satın alındı.
24	Nisan	1929	İcra ve iflâs kanunu kabul edildi.
24	Mayıs	1929	Devlet memurları maaşlarının tevhit ve teadü- lî kanunu kabul edildi.
1	Haziran	1929	Ziraî kredi kooperatifleri kanunu kabul edildi.

8	Haziran	1929	Millî sanayii koruyacak kanun kabul edildi.
8	"	1929	Topraksız çiftçiye toprak verilmesi kanunu kabul edildi.
30	Kâ. sani.	1930	Millî Tasarruf Cemiyeti kuruldu.
22	Şubat	1930	Türk parasının kıymetini koruma kanunu kabul edildi.
16	Nisan	1930	Yeni belediye kanunu kabul edildi.
8	Haziran	1930	Tekaüt kanunu kabul edildi.
11	"	1930	Türkiye Cümhuriyeti Merkez Bankası kuruldu.
30	Ağustos	1930	Ankara — Sivas demiryolu açıldı.
23	Mart	1931	Türk çocuklarının ilk tahsillerini Türk mekteplerinde yapmaları kanunu kabul edildi.
26	"	1931	Üçüncü Büyük Millet Meclisi, intihabı yenilemeğe karar verdi.
1	Nisan	1931	Ölçülerde metre ve kilo sistemi kabul edildi.
15	"	1931	Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti kuruldu.
23	"	1931	Fevzipaşa — Malatya hattı işletmeye açıldı.
4	Mayıs	1931	Dördüncü Büyük Millet Meclisi açıldı.
10	"	1931	Cümhuriyet Halk Fırkası Üçüncü Büyük Kongresi toplandı.
19	Şubat	1932	Halkevleri açıldı.
23	Nisan	1932	Kütahya — Balıkesir hattı işletmeye açıldı.
5	Temmuz	1932	Buğday kanunu kabul edildi.
12	"	1932	Türk Dili Tetkik Cemiyeti kuruldu.
26	Eylül	1932	Türk dili kurultayı toplandı.
15	Kâ. evel.	1932	Samsun — Sivas hattı işletmeye açıldı.
4	Nisan	1933	Antalya'ya demiryolu yapılması kanunu çıktı.
27	"	1933	Adana — Fevzipaşa hattı alındı.
25	Mayıs	1933	Dış borçlar meselesi halledildi.
29	"	1933	Kömüre giden demiryolunun yapılması kanunu çıktı.
12	Haziran	1933	Bakıra giden demiryolunun yapılmasına başlandı.
29	"	1933	Sivas — Erzurum demiryolunun yapılmasına başlandı.
1	Ağustos	1933	Eski İstanbul Darülfünunu yerine Türk Üniversitesi kuruldu.
2	Eylül	1933	Ulukışla — Kayseri hattı bitti.

İş adamının gücü dağlar yaratır.

Bankalarda Biriken Milletin Parası

*İşten artmaz,
disten artar!*

